

JÜRI MÄLUMÄNG 12. SEPTEMBRIL 2007.a.

Küsimused : 4 lagendikku (E.Aru, H.Raivet, S.Tamming)

1. Oma surmaga läks ajalukku üks Briti esimesi naisteadlasi Mary Ward 31. augustil 1869.a. Kas

- a) tema surm sai komantši sõja ajendiks
- b) oli esimene autoõnnetuses hukkunu
- c) oli viimane Inglismaal pea maharaiumise teel hukatu
- d) oli esimene metroõnnetuses hukkunu

2. Kes laulab?

- a) Cilla Black
- b) Harry Nilsson
- c) Mariah Carey
- d) Pete Ham – ansambel Badfinger

3. Hiljuti lõppesid US lahtised meistrivõistlused tennis. Noormeeste üksikmängus triumfeeris pärast võidetud finaali:

- a) leedulane
- b) lätlane
- c) hispaanlane
- d) bahamalane

4. Millise teatri lavastused on „Opera Comique”, „Marylin” ja „norway.today”:

- a) Estonia teatri
- b) Vanemuise
- c) Pärnu Endla
- d) Viljandi Ugala

5. Kes neist Eesti kultuuritegelastest sündis kõige varem

- a) Juri Lotman
- b) Käbi Laretei
- c) Lilli Promet
- d) Juhan Smuul

AJALUGU JA POLIITIKA (6-10)

6. 1861.a. pärast Itaalia ühendamist G.Garibaldi toel, kuulutas kuningas Vittorio Emanuele II ühe linna Itaalia pealinnaks ja parlament kolis Palazzo Carignanosse. (Rooma oli tol ajal hoopis Paavstiriigi koosseisus). Uuele pealinnale sai uue riigi edukas sõjategevus saatuslikuks. Kui riik sai uusi territooriume juurde, viidi pealinn 1865.a. üle ühte teise linna, kes jõudis pakkuda parlamendile ulualust 6 aastat. Alles 1871.a. sai Rooma Itaalia pealinnaks. Seega, millised 2 linna jõudsid olla Itaalia pealinnad 1861-1871?

7. Katariina II suursoosik vürst Grigori Aleksandrovitš Potjomkin (1739-1791) paistis silma 1768-1774.a. Vene-Türgi sõjas, mistõttu määrati sõjakollegiumi viitsepresidendiks ja hiljem vallutatud alade kindralkuberneriks. Krimmi eduka annekteerimise eest sai vürstitiitli 1783.a. Millise nimega oli see vürstitiitel (lisanimi lisandus ka tema perekonnanimele)? Kellel meelde ei tule, võiks seda meenutada üks automark.

8. Kolm 1957. aastal kuveidis kohtunud kooliõpetajat, Khalil al-Wazir, Salah Khalaf ja ... asutasid millalgi paari järgneva aasta jooksul organisatsiooni, mis tegev tänaseni. Kõik kolm asutajat on aga praeguseks surnud, neist kaks vägivaldselt. Mis organisatsiooniga on tegu ja kes oli kolmas mees?

9. Peterburi suurärimees G.Jelissejev lasi 1897-99 ehitada Toila Orule lossi (arhitekt G.Baranovski), mille eesti ärimehed 20.02.1935.a. president Pätsi suveresidentsi jaoks ära ostsid ja riigile kinkisid. Millisel eesmärgil oli G.Jelissejev lasknud Toila-Oru lossi ehitada? Müümise hetkeks oli selge, et oma esialgset eesmärki suurärimees ei saavuta.

10. Ta on ainsana olnud korrakahe riigi keiser – tõi küll, vaid kaks aastat. Ta pidas end ka Jeruusalemma kuningaks ning tema tiitlite hulka kuulusid sellisedki hiljem paljutäenduslikuks saanud nimed, nagu Berchtesgadeni vürst ja Auschwitzi hertsog. Kes?

LOODUS JA GEOGRAAFIA (11-15)

11. Punapõrnikas (*Serica brunnea*) on 10 mm suurune hele-punakaspruun põrnikas, kes elab kõikjal Eestis, lendab ringi juulis-augustis ja tungib sageli valguse peale tupp. Nagu Eestis, on punapõrnikas väga tavaline ka Venemaal. Punapõrnika venekeelsest nimest tuletatud perekonnanimega tegelane olnud oma riigi eesotsaski. Kes?

12. Milutin Milankovic (1879-1958) oli tuntud ja mitmekülgne teadlane ja insener, keda loevad enda omaks nii austerlased, ungarlased kui serblased. Tema kuulsaim avastus või teooria kannab tema nime. Mis nime see kannab – Milankovici?

13. See küla on üsna kuulus – küla lähistel on sündinud kirjanik K. Ristikivi ja siit lähedalt on pärit kahekordne Berliini olümpiavõitja K. Palusalu. Mõlemale on külas püstitatud mälestusmärk (kivi). Võiks veel mainida Urbanuse kirikut, mõisahäärberit ja külaga samanimelist laiustikku (Selglaid, Pöörilaid, Piukare, Kitselaid, Kurailaid ja Pihelglaid), kus paikneb looduskaitseala. Milline küla?

14. Suurem osa 12. sajandil neljast külast moodustunud linna praegustest imposantsematest ehitistest on rajatud aastatel 1935 - 41, mil Itaalia tollane juhtkond seda Uueks Roomaks hüüda armastas. Tollal oli linnas muide rohkem valgusfoore, kui Roomas. Seal võib näha kõiki 20. sajandi algupoole arhitektuurimoode, neoromaani ja hilisviktoriaanlikust stiilist kubismi ja futurismini. Viimast esindab näiteks autohooldusjaam Fiat Tagliero Building. (pildil). Mis linn?

15. Filmirežissöör (1929-89) ja helilooja (1928) nägid paarikuise vahega ilmavalgust samas linnas ning käisid ühes koolis. Kui ühte neist mainida, kipub ka teine meenuma. Helilooja on loonud muusika režissööri seitsmest filmist kuuele, mille tegevus toimub hoopis teisel mandril, kui asub nende sünnimaa. Heliloojalt on praeguseks muusika saanud üle 400 linateose. Nimetage mehed. MUUSIKA

NATUKE LOODUST JA VARIAT

16. Küsime puud (igihaljaste või heitlehiste lehtpuude, põõsaste, puitlaanide ja rohttaimede perekonnast mimooside sugukonnast. Kui vaid nime järgi otsustada, siis esineb hõbexxxx, musta xxxxx, valget xxxxx ja kollast xxxxx. Tegelikult on vaid hõbexxxx ja mustxxxx selle puu liigid, kuna valge xxxxx on tegelikult robinia ja kollane xxxxxx läätspuu ebaõige nimetus. Selle puu lõhnavaid oksid müüakse lõunamaal tihti mimoosi nime all. Samanimeline puu, tõsi küll nimega valge xxxxx, on ka I.Dunajevski opereti nimes (1955). Nimetage puu 2 p.

17. Hiljuti sai uinuti üledoosi tagajärjel surma puuris lahti pääsenud Tallinna Loomaaia isane jääkaru Franz. Kustkohast oli nimetatud jääkaru pärit ehk kust ta toodi 1987. või 1988. a. mõne kuu vanusena Tallinna Loomaaeda?

18. Belgia sinine, limusiin, punane angus, simmentali, hele akviteen – kõik nad mahuvad ühe mõiste alla. Kelle või millega on tegu?

19. Küsime väeliiki, mis sai nime tõenäoliselt oma peamise relva järgi, milleks oli karabiin või kerge musket. Teise teooria järgi olevat see tulnud 11. sajandi Prantsuse väejuhile Guillaume de Gomicourt'ile antud tiitli järgi. Viimane nimelt olevat koolitanud rühma sõdureid võitlema nii jala kui ratsa. Tavaliselt loetakse aga väeliigi loojaks siiski 16. sajandil Prantsuse kuninga teenistuses olnud Itaalia kondotjeeri Piero Strozzit. Algselt oligi tegu jalaväelastega, kes saabusid lahinguplatsile hobuse seljas, kuid võitlesid jala. Suurima tähtsuse saavutas väeliik 17.-18. sajandil.

20. Kuulete lugu ansambli Sallyangie 1969. aastal ilmunud ja ainsaks jäänud plaadilt. Bändi moodustasid õde ja vend, kes hiljemgi muusikalist kuulsust lõiganud. Iseäranis viimane - selle plaadi salvestamise ajal 16-aastane – kellest neli aastat hiljem sai tõeline superstaar.

SPORT (20-25)

21. Olümpiamedalivõitja I.Pertelson on ehitanud oma jõududega spordikeskuse, kuhu mahuvad nii idamaiste võitluskunstide keskus, džuudosaal kui tantsuklubi. Keskus avati üleeile. Kuidas on selle keskuse nimi ja mida see eesti keelde ümberpandult tähendab (kumbki 1p)?

22. See jalgpalli MM-lt medali võitnud jalgpallur on sündinud 7. aprillil 1983.a. Kui ta oli kaheaastane, sattus ta koos vanematega autoõnnetusse. Jalgpallur on islamiusuline, on abielus alžeerlanna Wahibaga, neil on tütar Hizya, üks jalgpalluri enese eesnimedestki on Bilal. Jalgpalluri hobiks on saksofonimäng, milles ta pidi olema küllaltki osav. Kui ta tahtis 2005.a. lahkuda Galatarasay meeskonnast ühte oma sünnimaa meeskonda, sündis sellest mälestusväärne kohtuasi, mis lõppes siiski jalgpalluri võiduga. Pallib praegu Saksamaa klubis. Kes?

23. Kuldese varastati esmakordselt 1966 Central Halli näitusesaalist Westminsteris, kuid leiti nädal hiljem Lõuna-Londonist Picklesi nime kandnud koera poolt. 1970. aastal läks ese Brasiiliasse. Kuraditosin aastat hiljem varastati see teistkordselt Rio de Janeirost. See on praeguseni leidmata. Pärast esimest vargust turvakaalutlustel valmistatud koopia müüdi 1997. aastal 425 015 dollari eest. Millega on tegu?

24. Hiljutise kergejõustiku MM-i sündmuste valguses anname teile ühe lõpliku nimekirja, mis koosneb 8 riigist, kes said. Seitse sellest nimekirjast on teie ees:
Horvaatia, Ecuador, Eesti, Soome, Uus-Meremaa, Portugal, Rootsi.
Saate 1 punkti, kui lisate õige puuduva riigi, kui lisate ka sportlase nime, kes oma saavutusega põhjustas oma riigi (puuduva riigi) siia nimekirja lisamise, saate 2 punkti.

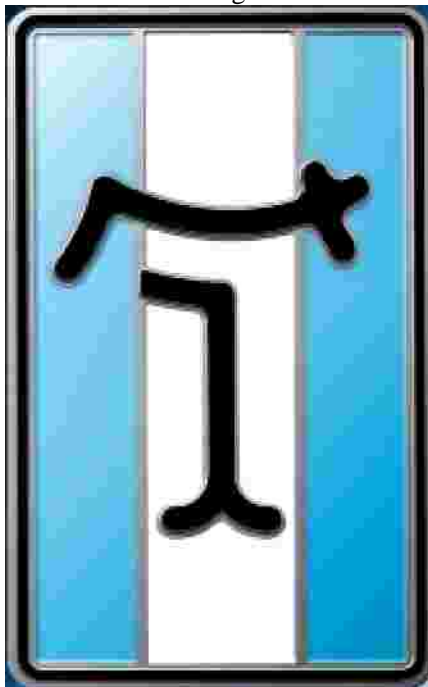
25. Küsime 1936.a. sündinud heliloojat. Vaevalt küll kedagi aitab, kui ütleme, et sama perekonnanimega Šveitsi bobisõitja võitis 2002.a. Salt Lake Citys kahebobil medali.

TEADUS, TEHNIKA JA MAJANDUS (26-30)

26. Kes on pildil? Iga tema huulilt kostvat sõna analüüsitakse suure hoolega.

27. Üsnagi teenimatult on see Itaalia (sport)autootja kahe gigandi Ferrari ja Lamborghini varju jäänud. Firma asutas Argentiina päritolu Alejandro....1959.a. Modenas. 1970. aastal osaleti ka F-1s, kus toodeti auto Frank Williamsi tiimile. Vihjeks: Kes lugenud K: Kenderi "Pangapettus", suudab ehk sealt meenutada üht samanimelist tegelast. Millisest nimest on jutt?

28. Küsime ühte 1869.a. USA-s asutatud firmat, mille toodangut on kunstiski kujutatud. Firmal on rida kaubamärke (Prego, Swanson, Pace ja V8), kuid tuntuim on muidugi nimi, mis tuleneb firma asutaja nimest. Kui 1898.a. olevat firma tegevdirektor H.Williams näinud Cornelli ja Pennsylvania ülikoolide vahelisel jalgpallimatšil Cornelli meeskonna särav-punavalget vormi, tuli ta mõttele oma firma toodang lasta välja samas värvi kombinatsioonis. Muide, Melbourne'i olümpial võitis üks sama nimega neegeratleet kergetõustikus kuldmedali. Milline firma?

29. "Ärgem otsigem juudi saladust tema religioonis, vaid otsigem religiooni saladust tegelikus juudis". Mis on judaismi ilmlik põhi? Praktiline vajadus, isiklik kasu. Mida juut ilmlikult kummardab? Äri. Mis on tema jumal? Raha. ...Raha on Iisraeli kade jumal, kelle kõrval ei tohi olla ühtegi teist jumalat." Nii kirjutas üks möödunud sajandi käiku mõjutanud mees, kel järgijaid veel tänagi. Kes?

30. Sündis 1907. aastal Kärus, nüüdsel Raplamaal mõisavalitseja peres. Õppis 1926-34 Tartu, Edinburghi ja Viini ülikoolis majandust. 1934-45 töötas Rahvasteliidu juures, seejärel läks tööle Columbia ülikooli, kus on praegugi temanimeline õppetool. 1958. aastal võttis vastu Princetoni ülikooli pakkumise asuda juhtima sealset rahvusvahelise rahanduse osakonda, kuid suri 1959. aastal enne tööleasumist ootamatult Šveitsis. Teda peetakse üheks arenguökonomika rajajaks ning üheks alusepanijaks pärast II maailmasõda kehtinud Bretton Woodsi rahandussüsteemile. Sama perekonnanime kannab üks Eesti kunstimuseumi tunnustatud maalirestauraator.

KULTUUR JA KIRJANDUS (31-35)

31. Eluaastad 1766-1826. Loetakse Venemaa ajalooteaduse rajajaks. Peateoseks tosinaköitelisena kavandatud "Vene riigi ajalugu", millest valmis 11 raamatut. Palvele Venemaad ühe sõnaga iseloomustada olevat ta vastanud: "Varastavad."

32. Laulu esmaesitaja oli Egiptuses sündinud prantslane C. Francois, kes oli koos Gilles Thibault' ja Jacques Revaux'ga nime "Comme d'habitude" kandnud pala autoriks. Teemaks Francois' südamevalu pärast lauljatar France Gall'ist lahkuminekut. 1968. a. kuulis seda Pariisis Paul Anka, kes kirjutas ühel hilisõhtul ingliskeelsed sõnad, pidades meeles just selle hiljem legendaarseks teinud lauljat. Viimane salvestas loo vähem kui poole tunniga. Esialgu laul siiski erilist edu ei saavutanud. Tollal näis, et tegemist võib olla isegi esitaja luigelauluga, kui ta mõneks aastaks popmuusikast loobus. Laulja ise muide põlastas seda lugu. Veel kahe aasta eest oli aga lugu Suurbritannias kõige populaarsem laul matustel esitamiseks, kuni James Blunt'i "Goodbye My Lover" tast ette rebis. Nimetage laul ja selle maailmakuulsaks teinud esitaja.

33. See seltskond ilmus teleekraanidele 19. mail 1987 aastal Briti koomiku Tracy Ullman omanimelise naljaseriaali kolmanda osa vahesketšides. 17. detsembril 1989.a. sai alguse nende oma telesari, mis sai kiiresti tublisti populaarsemaks, kui Tracy Ullman kunagi olnud. Näiteks ajakirja Time 31. detsembril 1999.a. ilmunud numbris nimetati see möödunud sajandi parimaks telesarjaks. Millega on tegu?

34. Seda terminit olevat esmakordselt praegusele sarnases tähenduses kasutanud 13. sajandi Hispaania kirjamees Don Juan Manuel. Kaasaegses tähenduses on selle esmakasutaja au pakutud USA presidendi Harry Trumani finantsistist nõunikule Bernard Baruchile 16. augustil 1947. kongressi ees peetud kõnes. Aga ka George Orwellile juba kaks aastat varem London Tribune'is ilmunud artiklis – sõltub definitsioonist. Milline termin?

35. See laulja, muusik, helilooja, produtsent võttis lavanime oma vana, -vana, -vana, -vanaonu kirjutatud kuulsa romaani nime tegelase nimest. Kes? Muusikaküsimus koos MUUSIKAGA.

POLIITIKA AJALOOS ja AJALUGU POLIITIKAS (36-40)

36. 1922. aastal sündinud mees on kantud Guinnessi rekordite raamatusse, kui kõige enam poliitilisi ametiposte täitnud inimene. Ta on kaheksal korral olnud oma kodumaa riigipea või valitsusjuht, kandes seejuures viit eri tiitlit. Lisaks sellele on ta juhtinud erinevaid eksiilvalitsusi ning tegutsenud helilooja ja filmirežissöörina. Kes?

37. Lionel Nathan de Rothschild valiti 1847. aastal esimese juudina Briti Alamkoja liikmeks. Ametisse sai ta aga astuda alles 26. juulil 1858 – selleks ajaks oli ta juba neljandat korda tagasi valituks osutunud. Miks ei saanud mees ametisse astuda?

38. Aastaküsimus. Milline aasta oli:

a) USA asepresident A. Burr tapab endise ministri A. Hamiltoni, kes sureb järgmisel päeval

b) Haiiti saab Prantsusmaast iseseisvaks

c) pannakse alus Pere- Lachaise kalmistule

d) sünnivad helilooja Mihhail Glinka ja kirjanik Georges Sand

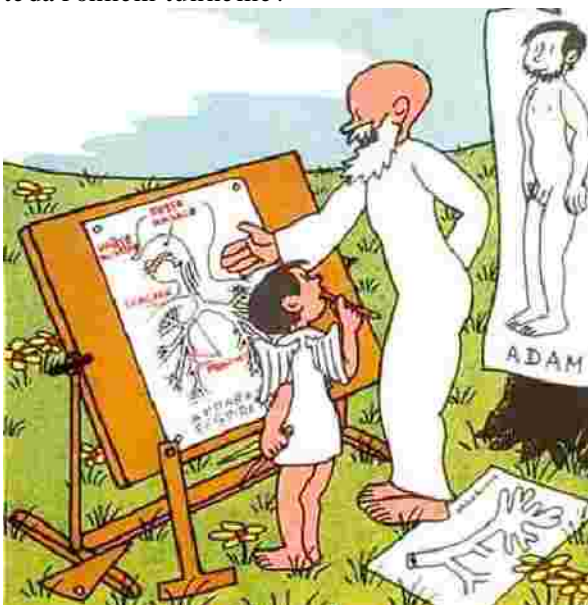
e) sureb Immanuel Kant

39. Küsime teilt kunagist saart, praegust poolsaart Aleksandria linnas, Egiptuses, mida ühendas maismaaga lainemurdja. Antiikajal oli saar tuntud oma ehitiste poolest. Kuidas on saare nimi?

40. Küsime ansamblit. Naislaulja äratundmise eest ühte punkti ei anna, küll aga siis, kui mehe samuti nimetada suudate.

KUNST, FILM, MUUSIKA (41-45)

41. François Lejeune (1908-1982) oli Prantsuse kunstnik, illustraator and ajakirjanik. Millise nime all me teda rohkem tunneme?

42. Küsime kunstnikku, pallaslast ( ppis „Pallases” 1919-25 K.Mäe juures, ja 1933-34 A.Vabbe juures), kes hiljem täiendas end Pariisis V.Šuhhajevi juures. Naasnud Tartusse, elatas end aiat oga, lõpetas 1933.a. aiandus- ja mesindusalase täienduskooli, rajas viljapuuai ja tegeles mesindusega. Ta on ka Eesti Aianduse ja Mesinduse Seltsi Tartu osakonna asutaja. Ka tema maalid on tihti rohelistest aedadest täis lille isi ja looduse värve. Aiandus andis kunstnikule leiba ka siis, kui ta Stalini ajal põlu all oli. Kunstniku nimekaim oli kunagi Kunstimuuseumi direktor. Kes (1901-1960) on see aianduslik kunstnik või kunstiline aednik?

43. Kui 2004.a. v itis parima filmi kategoorias Oscari kanadalase Paul Haggise ”Crash” oli see küll mõnevõrra ootamatu, ent igati teenitud v it. Ometi oli 1996.a. valminud täpselt samanimeline linateos (”Crash”), re iss  riks aga lausa kultuslavastaja. Filmi on nimetatud kriitikute poolt üheks kõige vastuolulisemaks linateoseks kinoajaloos üldse. Film oli vändatud J.G.Ballardi samanimelise raamatu põhjal, ning on täis kõikvõimalikke seksistseene, autofeti it, vaimset ja f iisilist äärmuseni viidud masohhismi jne.

Küsime seda samuti Kanada päritolu lavastajat?

44. Iiri kunstnik (1909 - 92)? Pildil olev teos ”Study from Innocent X” (1962) m iidi tänavu Sotheby’s oksjonil 52,68 miljoni dollari eest. Ajaloost on varemgi tuntud sama nime kandnud mees, kellega küsitav on ka suguluses.

45. Kuulete Monty Python’s Flying Circus tunnusmeloodiat, mil nimeks ”Liberty Bell”. Küsime selle Portugali, Hispaania ja Baieri päritolu heliloojat (1854-1932).

Vastused:

1. b, esimene autoõnnetuses hukkunu – kukkus välja oma sugulaste auruautost, jäi selle rataste alla
2. b, Harry Nilsson
3. a, Ricardas Berankis
4. d, Ugala
5. c, Lilli Promet sünd 16.02.22, Smuul 18.02, Lotman 28.02 ja Laretei 14.08
6. Torino ja Firenze
7. Tauria vürst, Tavritseski, auto Tauria
8. Yassir Arafat ja Fatah
9. Tahtis kinkida tsaarile, et saada aadlitiitlit
10. Doppelkaiser – Püha Rooma keiser Franz II (1792-1806), Austria keiser Franz I (1804-35)
11. Hruštš(ik), Hruštšov
12. Kliimatsükliid (tsükliid 2 p)
13. Varbla küla ja Varbla laiud
14. Asmara, Eritrea pealinn
15. Sergio Leone ja Ennio Morricone
16. Akaatsia
17. Ainuke vabas looduses elanud jääkaru Tallinna loomaaias, toodud Franz Josephi maalt.
18. Veisetõud
19. Tragunid
20. Mike ja Sally Oldfield
21. Arigato – jaapani keeles - Aitäh e. tänan
22. Franck Ribery
23. Jalgpalli MM karikas Jules Rimet karikas
24. Irving Saladino ja Panama, kõik need riigid võitsid 1 kuldmedali
25. Steve Reich, „Drumming”
26. Euroopa Keskpanga president Jean-Claude Trichet
27. De Tomaso
28. Campbell's
29. Karl Marx
30. Ragnar Nurkse
31. Nikolai Karamzin
32. Frank Sinatra “My Way”
33. Simpsonid
34. Külma sõda
35. Moby (Moby Dicki järgi samanimelisest Melville'i romaanist)
36. Kambodža kuningas-isa Norodom Sihanouk, olnud ka riigi president, peaminister, prints ja tiitlita riigipea
37. Ta pidi andma, käsi piiblil, ametivande, mille tekst sisaldas sõnu “upon the true faith of a Christian” ja ei saanud seetõttu juudina vannet anda
38. 1804
39. Pharose saar (seal asus üks maailmaimeidest - Pharose e. Aleksandria tuletorn)
40. Sugarcubes (lauljad Björk Guðmundsdóttir ja Einar Örn)
41. Jean Effel
42. Kristjan Teder
43. David Cronenberg
44. Francis Bacon
45. Marsikuningas John Philip Sousa